

Verantwoordingsinformatie, behorend bij het  
kwalificatiedossier mbo:

# **Creatief vakmanschap**

Kwalificaties

» **Creatief vakman**

Versie

**Gewijzigd 2017**

Geldig vanaf

**01-08-2017**

Penvoerder: Sectorkamer specialistisch vakmanschap  
Gevalideerd door: Sectorkamer specialistisch vakmanschap  
Gevalideerd door: Sectorkamer techniek en gebouwde omgeving  
Op: 22-11-2016  
Op: 24-11-2016

## Inhoudsopgave

Het kwalificatiedossier kan een verwijzing bevatten naar de volgende (verantwoordings-)informatie. Dit is geen onderdeel van de kwalificatie-eisen.

<b><u>Verantwoordingsinformatie</u></b> .....	4
<b><u>1. Beroepscompetentieprofielen (bcp)</u></b> .....	4
<b><u>2. Examenprofielen</u></b> .....	4
<b><u>3. Arbeidsmarktinformatie</u></b> .....	4
<b><u>4. Trends en ontwikkelingen</u></b> .....	5
<b><u>5. Beroepsvereisten</u></b> .....	6
<b><u>6. Bijzondere vereisten</u></b> .....	6
<b><u>7. Beroepsspecifieke moderne vreemde talen</u></b> .....	6
<b><u>8. Ontwikkelmogelijkheden van de beroepsbeoefenaar in het onderwijs</u></b> .....	6
<b><u>9. Onderhoudsagenda</u></b> .....	6
<b><u>10. Wijzigingen ten opzichte van de voorgaande versie</u></b> .....	7
<b><u>11. Betrokkenen</u></b> .....	7
<b><u>12. Verblijfsduur 4 jarig</u></b> .....	8
<b><u>13. Aanvullende informatie</u></b> .....	8
<b><u>14. Certificaten</u></b> .....	8

# Verantwoordingsinformatie

## 1. Beroepscompetentieprofielen (bcp)

Het kwalificatiedossier Creatief vakmanschap is gebaseerd op de volgende beroepscompetentieprofielen:

- [BCP Glazenier](#)
- [BCP Keramist](#)
- [BCP Hoedenmaker](#)
- [BCP Ambachtelijk Schoenmaker](#)
- [BCP Lederwarenmaker](#)
- [BCP Glasblazer](#)
- [BCP Ondernemer / Ambachtelijk meubelmaker](#)

## 2. Examenprofielen

<http://kwalificaties.s-bb.nl/Handlers/CohortOutputLibrary.ashx?linkcode=4>

## 3. Arbeidsmarktinformatie

De arbeidsmarkt voor specialistische vakmensen vraagt een grote mate van detaillering die in de gebruikelijke onderzoeksbronnen niet naar voren komt vanwege de kleine aantallen. Om een beter beeld te krijgen van de arbeidsmarkt voor specialistische vakmensen heeft het Meld- en expertisepunt specialistisch vakmanschap in samenwerking met de brancheorganisaties, te weten de Nederlandse Vakgroep Keramisten (NVK), de Nederlandse Hoedenvereniging (NHV) en de Branchevereniging Mode Ambachten (BMA), de Arbeidsmarktmonitor Creatief Vakman 2020 laten opstellen door ABF Research. In deze monitor zijn de huidige arbeidsmarkt en het toekomstperspectief voor het kwalificatiedossier Creatief vakman verkend.

Een creatief vakman is een creatief maker die zowel traditionele als vernieuwende producten ontwerpt, maakt en deze vervolgens in de markt zet. Creatieve vakmensen die werken in het verlengde van het kwalificatiedossier Creatief vakman zijn werkzaam in één van de volgende vier vakgebieden:

- Keramiek: dit zijn creatieve vakmensen in de fijne keramiek. Het betreffen beeldende kunstenaars, vormgevers en producenten van seriematige objecten die met klei werken;
- Glas: in dit vakgebied zitten glaswerkingsbedrijven. Hier werken creatieve vakmensen die zich bezighouden met de restauratie van bestaand glas in lood of het maken van een nieuw of bestaand ontwerp;
- Interieur- en meubelontwerp: in dit vakgebied vallen de creatieve vakmensen die zich bezighouden met het ontwerpen van meubels met de materiaalsoort hout;
- Mode: hierin vallen hoedenmakers, tassen- en schoenenontwerpers en overige vaklieden die zich bezighouden met de materiaalsoorten textiel en leer.

Begin 2020 zijn in Nederland 17.640 creatieve vakmensen professioneel actief. Dit komt overeen met 0,2 procent van de werkenden in Nederland. Met 91 procent is het overgrote deel van de creatieve vakmensen werkzaam in het vakgebied interieur- en meubelontwerp. In de vakgebieden glas, keramiek en mode werken respectievelijk 560, 560 en 410 creatieve vakmensen.

Wanneer wordt uitgegaan van een 38-urige werkweek zijn de creatieve vakmensen goed voor 15.400 voltijd banen. Vooral in het vakgebied interieur- en meubelontwerp is de gemiddelde arbeidsduur met 34,2 uur per week hoog. Met gemiddeld 25,7 uur per week werken keramisten gemiddeld het minst lang. Binnen het vakgebied keramiek hebben personen dan ook relatief vaak een bijbaan (<12 uur per week).

Bijna de helft van de werkzame personen binnen de branche creatief vakman heeft een niveau-4 opleiding of hoger. Met name keramisten zijn hoog opgeleid. In dit vakgebied heeft meer dan drie op de vijf personen een opleiding aan het hoger onderwijs afgerond.

Een groot deel (64 procent) van de bedrijven waar creatieve vakmensen werkzaam zijn is een éénmanszaak. Slechts één op de tien bedrijven heeft 10 personen of meer in dienst. Deze grotere bedrijven komen voornamelijk voor binnen het vakgebied interieur- en meubelontwerp. In dit vakgebied bestaat een vijfde van de bedrijven uit 10 werkzame personen of meer. In de andere vakgebieden bestaat minder dan één op de twintig bedrijven uit minimaal 10 personen.

83 procent van de personen in de branche creatief vakman werkt in loondienst. Ongeveer 10 procent is als zelfstandige werkzaam. De overige werkzame personen zijn onder andere stagiaires en uitzendkrachten. Van de zelfstandigen werkt de helft als een klassieke zzp-er (zelfstandige zonder personeel die producten verkoopt) en is een vijfde een zelfstandige met personeel. Het aandeel zelfstandigen in de branche creatief vakman verschilt per vakgebied. In het vakgebied keramiek is dit aandeel met 45 procent hoog. In de vakgebieden glas en mode werken respectievelijk een derde en een kwart als zelfstandige.

In 2020 kan 18 procent van de werkzame personen in de branche creatief vakman tot de bruto instroom worden gerekend. Dit zijn personen die in het afgelopen jaar een betaalde baan bij een nieuw bedrijf in de branche creatief vakman hebben aanvaard. Hierin zitten ook personen die binnen de branche van bedrijf zijn gewisseld. Binnen het vakgebied keramiek lag de bruto instroom in 2020 het laagst. In dit jaar heeft 13 procent in het vakgebied een nieuwe baan aanvaard. Dit betekent dat 87 procent van de werkzame personen in het vakgebied keramiek een blijver is. De instroom ligt met 22 procent in het vakgebied glas het hoogst. Ongeveer 70 procent van de bruto instroom stroomt in vanuit een baan. Zo komt 11 procent van de instroom uit de sector maakindustrie. Daarnaast vormen de sectoren detailhandel en consumentendienstverlening en de uitzendbranche een grote sector waar creatieve vakmensen vandaan komen. Wanneer naar de bestemming van uitstromende personen wordt gekeken, is te zien dat 19 procent in de sector maakindustrie terecht komt.

Het afgelopen jaar is het aantal creatieve vakmensen met ongeveer 4 à 7 procent gegroeid. Dit komt neer op een groei van 680 tot 1.150 creatieve vakmensen. De ontwikkelingen voor de komende jaren zijn onzeker en mede afhankelijk van de economische ontwikkeling die sterk wordt beïnvloed door de COVID-19 situatie. Voor eind 2020 wordt door de respondenten uit de werkgeversenquête een afvallende groei in de branche verwacht van 1 tot 5 procent. Dit zou resulteren in 17.820 tot 18.530 creatieve vakmensen. De groei komt volledig op het conto van de meubel- en interieurontwerpers. In de vakgebieden keramiek en mode wordt een krimp tussen de 3 en 6 procent verwacht.

SBB publiceert regelmatig actuele gegevens over kans op werk en kans op stage/leerbaan van alle kwalificaties. Zie daarvoor <http://www.s-bb.nl/kans>.

## 4. Trends en ontwikkelingen

### Wetgeving en regelgeving

De wet- en regelgeving op het gebied van arbeidsomstandigheden en milieu wordt steeds strenger en wordt steeds strenger gehandhaafd. Wanneer iemand bij een bedrijfsongeval declaraties indient bij een zorgverzekeraar, stelt die tegenwoordig ook vragen over de manier van omgaan met gevaarlijke stoffen en arbeidsomstandigheden. Voor de creatief vakman betekent dit dat hij niet alleen zorgvuldig moet omgaan met gevaarlijke stoffen en arbeidsomstandigheden, maar dat ondernemers in toenemende mate moeten kunnen aantonen hoe zij dit doen.

### Ontwikkelingen in de beroepsuitoefening

#### Demografische ontwikkelingen

Door bezuinigingen en vergrijzing loopt het specialisme in Nederland af. Er gaan veel mensen met pensioen, waardoor kennisverlies ontstaat. Er wordt steeds vaker gekozen om de kennis niet in huis te hebben maar in te huren. Op veel plaatsen in de wereld en ook in Nederland verdwijnen in rap tempo kennis en vaardigheden van ambachten. Het is tijd om dit proces te stoppen (Pharos). Met de impact van de vergrijzing en de grotere uitstroom dan instroom bij veel beroepen, wordt kennis en kennisoverdracht nog belangrijker. Zeker voor de kleinschalige beroepen waarbij niet alles is vastgelegd in boeken en documenten. En ook naarmate vaker zzp'ers worden ingezet. Er is aandacht nodig voor manieren om kennis te borgen. Een mooi voorbeeld van kennisoverdracht van een oudere op een jongere generatie is de "dakpanconstructie". Deze constructie biedt medewerkers die met pensioen gaan in specialistische beroepen, de mogelijkheid om tijdig hun kennis over te dragen en de opvolgers enige tijd te begeleiden. Dit stelt de oudere werknemer/ondernemer in staat om geleidelijk af te bouwen en de jongere collega in te werken. De jongere heeft dan de tijd om zich zorgvuldig de materie eigen te maken en waar nodig de ervaren collega om raad te vragen of samen processen door te lopen.

#### Samenwerkingsverbanden

De manier waarop een vakman fulltime zijn vak uitvoert als eenmanszaak is niet meer zo strak vormgegeven zoals vroeger. Een atelier kan tegenwoordig gedeeld worden door meerdere zzp'ers en er zijn wisselende samenwerkingsverbanden. Die samenwerkingen kunnen op heel andere vakgebieden liggen. Door het aangaan van samenwerkingsverbanden kan beter worden aangesloten bij de behoefte om meer persoonlijk, lokaal en kleinschalig te produceren.

#### Digitale technieken bevorderen innovaties

Er is sprake van een toenemend gebruik van nieuwe maatname- ontwerp- en vervaardigingstechnieken, zoals scanttechnologie, CAD-CAM, laseren, digitale fotografie en 3D-printing. Nieuwe technieken bevorderen innovaties. Om nieuwe technieken eigen te maken zijn investeringen, creativiteit en zelflerend vermogen noodzakelijk.

Creatief vakmanschap is een sector met veel innovatieve kracht. Door iets te maken krijgen mensen ideeën voor nieuwe technieken en producten. Het sterke punt van ambachtsmensen is hun kennis van het materiaal en de grote vaardigheid om dit materiaal te bewerken. Ambacht en vernieuwing zijn niet met elkaar in tegenspraak, maar liggen juist in elkaars verlengde (Pharos). Gespecialiseerde vakmensen doen werk dat niet door machines gedaan kan worden. Daar waar door nieuwe technologische ontwikkelingen, zoals 3D-printen en robotisering, oude ambachten verdwijnen, ontstaan tegelijkertijd vaak nieuwe. Van vakmensen wordt gevraagd om bij te dragen aan het optimaliseren en innoveren van producten en productieprocessen, aan het verbeteren en veranderen van bedrijfsprocessen en aan de samenwerking met klanten en partners" (Bruining, 2014). Bakas (2015) verwijst naar de modernisering van ambachten door co-creatie en co-makership. Een studie van het toonaangevende MIT (Massachusetts Institute of Technology) laat zien dat juist samenwerking in de maakindustrie leidt tot meer innovatie en innovatiecapaciteit. Zo biedt digitalisering veel kansen voor consumenten, maar ook voor veel zzp'ers. Het wordt makkelijker om in contact te komen met klanten en samenwerkingspartners, maar ook bijvoorbeeld met resources zoals apparatuur, die bij andere organisaties staat.

#### Personificering

De consument verandert en het is aan ambachtslieden om daar goed op in te spelen. Elementen zoals service, persoonlijke aandacht en het personaliseren van producten of diensten zijn steeds belangrijker geworden. Een product is een verlengstuk van iemands identiteit. De consument is op zoek naar iets unieks dat meerwaarde biedt. Daarbij komt dat het met innovaties makkelijker is om producten te personificeren. Met lasertechnieken en de 3D-printer is het eenvoudiger om complexe producten te maken. Hospitality- en adviesvaardigheden zijn belangrijk om tegemoet te komen aan de behoefte van de klant om als persoon centraal te staan.

#### Herwaardering van het ambacht

Het ambacht staat ondanks de vaak kleine studentenaantallen wel weer in de belangstelling. Het ambacht is belangrijk voor onze economie, voor onze culturele identiteit en ze zijn ook nog eens een inspiratiebron voor kunstenaars en niet te vergeten voor Dutch Design, dat zo langzamerhand bezig is de hele wereld te veroveren. Ambachten hadden lange tijd een enigszins oubollig imago, maar dat tijd lijkt nu toch wel voorbij. Ook innovaties kunnen bijdragen aan de trend van herwaardering van ambachten. Innovaties zoals een 3D-printer geven het ambacht een innovatief en een extra aantrekkelijk beeld.

#### Upcyclen en duurzame bewustwording

In het creatief vakmanschap zie je duurzaamheid terug in de vorm van upcyclen, het repareren van materialen en het zoeken naar milieuvriendelijke materialen. Upcyclen is het hergebruiken van een object of materiaal zonder het materiaal eerst af te breken. De

producten krijgen een meerwaarde door duurzame vormgeving, die wordt bereikt door van het materiaal dat aanwezig is, iets nieuws te maken. Upcyclen kost minder energie dan recyclen en haalt creativiteit naar boven. Het is zeer milieuvriendelijk en creëert producten waar zichtbaar een verhaal bij hoort. Het zet mensen aan het denken over het hergebruik van materialen. Er zijn steeds meer signalen, maar ook technieken om efficiënter om te gaan met de materialen die we hebben.

#### Online aanwezigheid versterken

Door de toename van online aanbieders en branchevreemde organisaties neemt ook de concurrentie toe en daarmee de zorg of wel de juiste kwaliteit wordt geboden. Kwaliteitscontrole en bescherming van het vak is steeds belangrijker. Het is van belang om het verschil te maken als vakman met partijen online of branchevreemde organisaties. De kwaliteitsverschillen tussen ongediplomeerde en gediplomeerde beroepsbeoefenaars moeten helder zijn voor de klant.

## 5. Beroepsvereisten

Geen wettelijke beroepsvereisten.

## 6. Bijzondere vereisten

#### Creatief vakman

Ja

De bij dit dossier betrokken branches en onderwijs hebben samen afspraken gemaakt over branchespecifieke kennis en vaardigheden die gelden als branchevereisten. Deze afspraken zijn vastgelegd in een servicedocument. Het servicedocument is te vinden op een gezamenlijke website die wordt beheerd door het Consortium Creatief Vakman. [www.creatiefvakman.nl](http://www.creatiefvakman.nl)

## 7. Beroepsspecifieke moderne vreemde talen

Er is geen sprake van beroepsspecifieke moderne vreemde talen.

## 8. Ontwikkelmogelijkheden van de beroepsbeoefenaar in het onderwijs

Een creatief vakman heeft een aantal groeimogelijkheden. Op de eerste plaats kan hij binnen zijn ambacht op creatief vlak doorgroeien. Een creatief vakman kiest zeer bewust voor zijn vak, vanuit een passie voor het ambacht. Daarbij heeft hij tijdens zijn opleiding geleerd over grenzen heen te kijken en hij heeft kennis gemaakt met een breed scala aan technieken en materialen. Door hier verder mee te experimenteren en te combineren kan hij zich binnen het ambacht ontwikkelen en specialiseren. Hij is in staat nieuwe mogelijkheden in de markt te ontwikkelen.

Een creatief vakman kan een eigen onderneming opzetten. Wanneer deze goed draait, kan de onderneming groeien en kan hij personeel in dienst nemen.

Daarnaast kan een creatief vakman zich verder scholen. In het wat meer traditionele denken over loopbanen kunnen mbo-opgeleide creatieve vakmensen doorstromen naar de kunstacademie, mode-academie of studie voor Industriële Vormgeving om zich op hbo-niveau te ontwikkelen op het terrein van conceptueel ontwerp en vormgeving. Ook zijn er echter omgekeerde loopbanen mogelijk: hbo-opgeleiden die zich binnen de kaders van de mbo-kwalificatie Creatief vakman verder bekwamen in ambachtelijke vaardigheden die nodig zijn voor het vakbekwaam realiseren van kunstzinnige objecten en producten.

En tot slot kan een creatief vakman ervoor kiezen nevenactiviteiten op zich te nemen. Veel creatief vakmensen geven cursussen en workshops aan instituten of in het eigen atelier. Ook zijn gastlessen in het onderwijs een mogelijkheid. Daarnaast kan een creatief vakman vanuit zijn vakmanschap meewerken in diverse adviescommissies en samenwerkingsverbanden.

## 9. Onderhoudsagenda

Onderwerp	Actie	Wie	Wanneer
Trends en ontwikkelingen	Eens in de 5 jaar wordt het kwalificatiedossier gemonitord en indien nodig aangepast. Trends en ontwikkelingen die aanleiding geven tot aanpassing, worden gebruikt om het kwalificatiedossier te actualiseren.	- Team Kwalificeren en Examineren van SBB; - Team Arbeidsmarkt-, BPV- en Doelmatigheidsinformatie van SBB; - Sectorkamers Specialistische vakmanschap en Techniek en gebouwde omgeving van SBB op	Vijfjaarlijks

		advies van betrokken marktsegmenten.	
Aantal leerlingen in de opleidingen voor het kwalificatiedossier Creatief vakmanschap	De sectorkamers SV en TGO zullen de leerlingenaantallen voor Creatief vakmanschap blijven volgen met het oog op macrodoelmatigheid en zonodig signalen afgeven richting MBO Raad en ROC's.	- sectorkamer SV en TGO van SBB	Jaarlijks

Dit dossier is voor het laatst gewijzigd in 2016 en is geldig vanaf 1-8-2017. De wijzigingen die toen zijn doorgevoerd vindt u bij 10. Betrokkenen daarbij treft u aan bij 11.

In 2021 is het bestaande dossier (geldig vanaf 01-08-2017) uitgebreid geëvalueerd met alle (6) uitvoerende onderwijsinstellingen en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven. De uitkomst van deze evaluatie is dat het huidige dossier nog voldoet en voorziet in de behoefte. Het is na deze evaluatie dan ook niet gewijzigd. Betrokkenen bij deze evaluatie vindt u bij 11.

## 10. Wijzigingen ten opzichte van de voorgaande versie

Categorie	Kruis aan welke categorie van toepassing is :	Omschrijving
Categorie 1: Nieuw dossier		Dit dossier zat voorheen niet in de kwalificatiestructuur. Nadere toelichting is niet nodig.
Categorie 2: Nieuwe elementen	x	Dit betreft sterk gewijzigde dossiers waarop de Toetsingskamer een ingangstoets heeft uitgevoerd. Er is sprake van nieuwe of samengevoegde kwalificaties, certificeerbare eenheden, bcp's, etc. Bij de toelichting hieronder bevindt zich een samenvatting van de wijzigingen in dit dossier.
Categorie 3: Wijzigingen		Er zijn zaken gewijzigd in een bestaand dossier. Bijvoorbeeld inhoudelijke wijzigingen in de kerntaakbeschrijving of de werkprocessen. Ook kleinere wijzigingen, zoals het toevoegen van matrices voor rekenen/wiskunde, het herstellen van spelfouten, herformuleringen die geen betekenisverschillen inhouden en beperkte tekstuele wijzigingen vallen hieronder. Bij de toelichting hieronder bevindt zich een samenvatting van de wijzigingen in dit dossier.
Categorie 4: Ongewijzigd		Dossier is volledig ongewijzigd. Nadere toelichting is niet nodig.

Ten opzichte van de vorige versie van het kwalificatiedossier is het kwalificatiedossier geheel gewijzigd. Alle profielen zijn verwijderd. Er is nu sprake van een enkelvoudig dossier met 1 kwalificatie: Creatief vakman.

## 11. Betrokkenen

Ontwikkeltraject in 2016:

Op 11 februari 2014 vond de gebruikerstest plaats van het vorige kwalificatiedossier (excl. het profiel ontwerpend meubelmaker, welke op een ander moment heeft plaatsgevonden). De conclusie was dat er geen unanimititeit is ten aanzien van de uitvoerbaarheid van het profiel Ontwerpend leer- en textielverwerker. Voor de overige profielen was er sprake van een unaniem positief oordeel. In 2014 is besloten het dossier verder te ontwikkelen om tot een geheel unaniem gedragen en herkenbaar dossier te komen. Er zijn sindsdien diverse gesprekken tussen onderwijs en bedrijfsleven gevoerd om de mogelijkheden te verkennen. In augustus 2015 is de ontwikkeling van het dossier overgedragen aan SBB. Met ondersteuning van het team Kwalificeren en Examineren van SBB en het Meldpunt Specialistisch Vakmanschap van SBB zijn de gesprekken tussen onderwijs en bedrijfsleven voortgezet.

In de periode maart t/m juni 2016 hebben de sectorkamers Specialistisch vakmanschap en Techniek en gebouwde omgeving veelvuldig - op advies van marktsegmenten, en vooruitlopend daarop de btg's van de MBO Raad - gesproken over het wijzigen van het kwalificatiedossier. Besloten is om het traject van wijzigen in te zetten naar een kwalificatiedossier met één kwalificatie (Creatief vakman). Het streven is om op 1 januari een aangepast dossier aan te bieden aan de minister, zodat scholen er vanaf schooljaar 2017-2018 mee aan de slag kunnen.

Op 21 juni is in een bijeenkomst van vertegenwoordigers van branches en onderwijs besloten om een kleine schrijfgroep te formeren.

Deze groep - ondersteund door SBB - heeft het eerste concept-dossier voorbereid. Het concept van het kwalificatiedossier is in het najaar van 2016 voorgelegd aan de marktsegmenten/sectorkamers.

Tevens is een klankbordgroep geformeerd om tegen te lezen en de schrijfgroep van advies te voorzien. Deze groep omvat alle betrokken scholen en branches, zodat breed draagvlak is geborgd.

De formele achterbanraadpleging binnen de geledingen onderwijs en bedrijfsleven loopt via de bestaande infrastructuur: sectorkamers, marktsegmenten en voor onderwijsleden de btg-overleggen van de MBO Raad.

Bij de ontwikkeling van het kwalificatiedossier Creatief vakmanschap zijn deskundigen uit onderwijs en bedrijfsleven betrokken

geweest.

Evaluatie 2021: bij de evaluatie van het kwalificatiedossier Creatief vakmanschap waren betrokken:

- deskundigen vanuit onderwijsinstellingen Cibap, St. Lucas, HMC, Koning Willem I Collega, Friesland College en Alfa college
- deskundigen namens bedrijfsleven vanuit NVK (Nederlandse vereniging van keramisten), NHV (Nederlandse hoedenvereniging), ECM (Expertisecentrum Meubel), Textielmuseum, en diverse ondernemers uit toonaangevende bedrijven.

## **12. Verblijfsduur 4 jarig**

Om de kwalificatie in dit dossier te behalen is 4 jaar nodig. Het ontwikkelen van het creatieve proces en het ondernemerschap, alsmede het vakmanschap waarbij ook ruimte moet zijn voor het experimenteren met materialen en technieken is een langdurig proces en kost ten minste 4 jaar.

## **13. Aanvullende informatie**

N.v.t.

## **14. Certificaten**

N.v.t.